

Ібадова С., магістрантка групи 501-ФС
*Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*
Науковий керівник:
д.пед.н., професор кафедри фізичної культури та спорту Рибалко Л. М.
*Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ШКОЛЯРІВ ЯК УМОВА ЇХНЬОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Самооцінка – оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей. Самооцінка – це ядро особистості і найважливіший регулятор її поведінки. Від неї залежать взаємовідносини людини з навколишніми його людьми, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач. Самооцінка пов'язана з рівнем вимогливості людини, тобто ступенем труднощів при досягненні цілей, які вона ставить перед собою. Розбіжність між вимогами людини і її реальними можливостями спричинює деформацію самооцінки, внаслідок чого поведінка особистості стає неадекватною (виникають емоційні зриви, підвищена тривожність і т.д.). Самооцінка отримує об'єктивне вираження і в тому, як людина оцінює можливості і результати діяльності інших людей.

Самооцінка є найважливішим показником розвитку особистості. Вона дає змогу людині робити активний вибір у найрізноманітніших життєвих ситуаціях, визначає рівень її прагнень і цінностей, характер її відносин з оточуючими. Самооцінка починає формуватися ще в ранньому дитинстві, коли дитина відокремлює себе від оточуючих людей і продовжує видозмінюватися протягом усього життя, стаючи все більш критичною і змістовною. Сенситивним періодом для становлення самооцінки як особливого компонента самосвідомості є молодший шкільний вік, тому важливим і необхідним є починати процес формування об'єктивної самооцінки саме в цей віковий період.

Вступ до школи вносить найважливіші зміни у життя дитини. Різко змінюється весь уклад його життя, його соціальне становище у колективі. Основною, провідною діяльністю стає відтепер навчання, найважливіший обов'язок – вчитися, здобувати знання. А навчання – це серйозна праця, що вимагає організованості, дисципліни, вольових зусиль дитини. Школяр входить у новий колектив, в якому він буде жити, вчитися і розвиватися [4].

Характерною особливістю дітей із заниженою самооцінкою є їх схильність йти у себе, вишукувати в собі слабкості, зосереджувати на них свою увагу. Нормальному розвитку дітей із заниженою самооцінкою заважає їх підвищена самокритичність, невпевненість у собі. У всіх своїх починаннях і справах вони чекають тільки невдачі. Такі діти дуже вразливі, підвищено тривожні, соромливі, боязкі, зосереджені на собі, неуспіхи ускладнюють їх

спілкування з дітьми і дорослими. І все ж ці діти чутливі до схвалення, до всього того, що підвищило б їх самооцінку.

Діти з завищеною самооцінкою переоцінюють свої можливості, результати діяльності, особистісні якості. Вони вибирають завдання, які їм явно не під силу. Після неуспіху продовжують наполягати на своєму або тут же перемикаються на найлегшу завдання, рухомі мотивом престижності. Вони необов'язково розхвалюють себе, але зате охоче критикують усе, що роблять інші. Зарозумілість, нетактовність, надмірна самовпевненість – ці риси особистості легко формуються у дітей із завищеною самооцінкою.

На формування неадекватної самооцінки у молодших школярів впливає кілька чинників: обмежене коло спілкування і діяльності; занижені або завищені оцінки, надані дитині іншими людьми; слабкий розвиток оціночних відносин в колективі, відсутність традиції оцінювати і контролювати дії і вчинки однокласників; випадкові успіхи чи неуспіхи – те, що називається везінням і невезінням.

Всі перераховані фактори носять об'єктивний характер, хоча і виявляються при певних умовах. До суб'єктивних чинників формування неадекватної самооцінки слід віднести, по-перше, відсутність схильності і вміння аналізувати результати і наслідки своїх дій і вчинків, коли протиріччя між домаганнями і дійсними результатами своїх дій усвідомлюються в згладженому вигляді і не викликають внутрішнього конфлікту. Досить імовірно, що потреба у самосвідомості ще не проявила себе. По-друге, до суб'єктивного фактору можуть бути віднесені вже сформовані, надто занижені чи, навпаки, завищені критерії самооцінки.

Дитина молодшого шкільного віку багато часу проводить у школі. І основною її діяльністю є навчальна. Тому вважається, що потужним чинником впливу на самооцінку молодшого школяра виступає діяльність вчителя.

Допомогти дитині з перших днів навчання опанувати контроль, показати, що це таке і як він здійснюється, та поступово привчити її самостійно контролювати й оцінювати свої дії – ось завдання, яка постає перед педагогом. До свідомості дитини необхідно довести, що саме собою початкове розуміння не забезпечує впевненої відповіді, якщо її викликають на уроці. Слід звернути особливу увагу те, аби в школяра постійно склалися досить міцні, сталі й об'єктивні критерії оцінки себе і своїх знань [1].

Отже, вплив педагога на формування самооцінки школярів є незаперечним. Організуючи навчальну роботу, вчитель має співвідносити те, що досягається дітьми у результаті не лише їх розумових здібностей, але й самооцінку дитини, її власне уявлення про характер прогнозного рівня реалізації своїх можливостей у різних навчальних ситуаціях. Від цих поглядів залежить впевненість учня в своїх силах, усвідомлення результату як успіху чи неуспіху, ставлення до зроблених помилок.

Проаналізувавши результати досліджень, нами були розроблені психолого-педагогічні рекомендації вчителям щодо формування адекватної самооцінки в молодшому шкільному віці.

Для формування адекватної самооцінки молодшого школяра вчителю рекомендується: оптимізувати процес розвитку можливостей дітей, створювати для них ситуації успіху; доцільно застосовувати методи і прийоми стимулювання; забезпечувати позитивну емоційну підтримку учнів; робота з формування самооцінки повинна здійснюватися в різні режимні моменти і в різних видах діяльності; враховувати принцип міри і принцип системи; навчати дитину способам зняття м'язового та емоційного напруження; проводити з дітьми релаксаційні ігри; включати в навчальний процес прийоми взаємооцінки, взаємоконтроль в процесі парної та групової взаємодії; надавати дітям можливість оцінити себе позитивно (у грі, в дослідженні, в бесіді); систематично і планомірно регламентувати і регулювати рівень домагань дітей; забезпечувати підтримуючу психологічну допомогу дітям, які мають занижену самооцінку.

Таким чином, при правильному напрямку розвитку особистості навчальна діяльність учнів ґрунтується на широких соціальних мотивах і на пізнавальних інтересах. Процес навчання викликає у хлопців позитивні почуття. Сумлінне ставлення до навчання, як правило, супроводжується дисциплінованістю поведінки. Успіхи в навчальній діяльності створюють у школяра стійкий гарний настрій, народжують бадьорість, активність, впевненість у власних силах.

Література

1. Борякова Н. Ю. Педагогічні системи навчання і виховання дітей. М.: Астрель, 2008. 222 с.
2. Виготський Л. С. Криза семи років / Вікова та педагогічна психологія: хрестоматія. М., 2003. С. 62–67.
3. Захарова А. В., Андрющенко Т. Ю. Особенности формирования оценки и самооценки качеств личности в младшем школьном возрасте / Новые исследования в психологии, 1981. №1 (24). С. 43–44.; № 2 (25). С. 72–76.
4. Касицина Н. В., Михайлова Н. М., Юсфин С. М. Чотири тактики педагогіки підтримки. Ефективні способи взаємодії вчителя і учня. М.: Агентство освітнього співробітництва, 2010. 160с.
5. Обухова Л. П. Вікова психологія: пер. з рос. М.:Юрайт, 2010. 374 с.
6. Пономаренко Л. П. Психологическая профилактика дезадаптации учащихся в начале обучения в средней школе: метод.рек. для школьных психологов. Одесса: Астра-Принт, 1999. 114 с.
7. Співак Л. М. Діагностика і корекція «Я-концепції» молодших школярів з низьким рівнем навчальних досягнень: навч.посіб. для студентів вузів. Вид. 2-е, допов. К.: Каравела, 2011. 223 с.